

جرایم سازمان یافته در آینه سیاست کیفری اسلام، ایران و اسناد بین المللی

دکتر محمد ابراهیم شمس ناتری
(دانشیار دانشگاه تهران)

پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
زمستان ۱۳۹۷

شمس ناتری، محمدابراهیم، ۱۳۴۳ -
جرایم سازمان یافته در آینه سیاست کیفری اسلام، ایران و اسناد بین المللی / محمدابراهیم شمس ناتری. -
قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۷.
دوازده، ۴۲۰ ص. - (پژوهشگاه حوزه و دانشگاه؛ ۴۶۴: حقوق؛ ۴۶)
بها: ۳۵۰۰۰ تومان
فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.
کتابنامه: ص. [۴۰۱]-۴۱۶؛ همچنین به صورت زیرنویس.
نمایه.
۱. جرایم سازمان یافته، ۲. جرایم سازمان یافته - قوانین و مقررات، ۳. جرایم سازمان یافته - قوانین و مقررات -
ایران. الف. پژوهشگاه حوزه و دانشگاه. ب. عنوان.
۱۳۹۷ ۸ ش ۲ ص / HV ۸۰۷۹ ۳۶۴/۱۰۶
شماره کتابشناسی ملی ۵۳۹۰۷۵۲

جرایم سازمان یافته در آینه سیاست کیفری اسلام، ایران و اسناد بین المللی

مؤلف: دکتر محمدابراهیم شمس ناتری

ویراستار: سعیدرضا علی عسکری

صفحه آرای: کاما

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۷

تعداد: ۵۰۰ نسخه

لیتوگرافی: سعیدی

چاپ: قم - جعفری

قیمت: ۳۵۰۰۰ تومان

کلیه حقوق برای پژوهشگاه حوزه و دانشگاه محفوظ و نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است.

قم: ابتدای شهرک پردیسان، بلوار دانشگاه، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، تلفن: ۳۲۱۱۱۱۰۰ - ۰۲۵ (انتشارات: ۳۲۱۱۱۳۰۰) نمابر: ۳۲۸۰۳۰۹۰،

ص.پ. ۳۱۵۱ - ۳۷۱۸۵ ● تهران: خیابان انقلاب، بین وصال و قدس، کوی اسکو، پلاک ۴، تلفن: ۶۶۴۰۲۶۰۰

www.rihu.ac.ir

info@rihu.ac.ir

www.ketab.ir/rihu فروش اینترنتی

سخن پژوهشگاه

پژوهش در علوم انسانی [به منظور شناخت، برنامه‌ریزی و ضبط و مهار پدیده‌های انسانی] در راستای سعادت واقعی بشر ضرورتی انکارناپذیر و استفاده از عقل و آموزه‌های وحیانی در کنار داده‌های تجربی و در نظر گرفتن واقعیت‌های عینی و فرهنگ و ارزش‌های اصیل جوامع، شرط اساسی پویایی، واقع‌نمایی و کارایی این‌گونه پژوهش‌ها در هر جامعه است.

پژوهش کارآمد در جامعه ایران اسلامی در گرو شناخت واقعیت‌های جامعه از یک‌سو و اسلام به عنوان متقن‌ترین آموزه‌های وحیانی و اساسی‌ترین مؤلفه فرهنگ ایرانی از سوی دیگر است؛ از این‌رو، آگاهی دقیق و عمیق از معارف اسلامی و بهره‌گیری از آن در پژوهش، بازنگری و بومی‌سازی مبانی و مسائل علوم انسانی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

توجه به این حقیقت راهبردی از سوی امام خمینی علیه السلام بنیانگذار جمهوری اسلامی، زمینه شکل‌گیری دفتر همکاری حوزه و دانشگاه را در سال ۱۳۶۱ فراهم ساخت و با راهنمایی و عنایت ایشان و همت استادان حوزه و دانشگاه، این نهاد علمی شکل گرفت. تجربه موفق این نهاد، زمینه را برای گسترش فعالیت‌های آن فراهم آورد و با تصویب شورای گسترش آموزش عالی در سال ۱۳۷۷ «پژوهشکده حوزه و دانشگاه» تأسیس شد و در سال ۱۳۸۲ به «مؤسسه پژوهشی حوزه و دانشگاه» و در سال ۱۳۸۳ به «پژوهشگاه حوزه و دانشگاه» ارتقا یافت.

پژوهشگاه تاکنون در ایفای رسالت سنگین خود خدمات فراوانی به جوامع علمی ارائه نموده است که از آن جمله می‌توان به تهیه، تألیف، ترجمه و انتشار ده‌ها کتاب و نشریه علمی اشاره کرد.

این اثر به عنوان منبع درسی حقوق کیفری اقتصادی در مقطع کارشناسی ارشد و دکترا و همچنین منبع درسی حقوق جزای بین الملل در مقطع کارشناسی ارشد قابل استفاده است. از استادان و صاحب نظران ارجمند تقاضا می شود با همکاری، راهنمایی و پیشنهادهای اصلاحی خود، این پژوهشگاه را در جهت اصلاح کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی یاری دهند.

در پایان پژوهشگاه لازم می داند از تلاش های مؤلف محترم اثر و ارزیابان محترم آقایان دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی و دکتر سیدحسین هاشمی سپاسگزاری کند. همچنین از مؤسسه ماکس پلانک شهر فرایبورگ آلمان در رشته حقوق جزای بین الملل به ویژه سرکار خانم دکتر سیلوپا تلنباخ و جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای دکتر سیدمصطفی محقق داماد که همکاری و راهنمایی های خود را در زمینه تدوین این اثر مبذول داشتند، سپاسگزاری کند.

فهرست مطالب

درآمد / دیباچه	۱
مقدمه	۵
فصل اول: مطالعه جرم‌شناختی جرایم سازمان یافته	۱۱
مبحث اول: ماهیت جرم سازمان یافته	۱۱
گفتار اول: مفهوم جرم سازمان یافته در مطالعات جرم‌شناختی	۱۱
۱-۱-۱-۱ دیدگاه جرم‌شناسان	۱۵
۱-۱-۱-۱ فعالیت مجرمانه	۱۵
۲-۱-۱-۱ سازمان مجرمانه	۲۱
۲-۱-۱-۱ دیدگاه سازمان‌های بین‌المللی	۲۲
گفتار دوم: ویژگی‌های جرم سازمان یافته	۲۶
۱-۲-۱-۱ جرم سازمان یافته داخلی	۲۷
۱-۲-۱-۱ ویژگی‌های سازمان مجرمانه	۲۹
۲-۲-۱-۱ ویژگی‌های جرم ارتكابی	۳۳
۲-۲-۱-۱ جرم سازمان یافته فراملی	۳۴
گفتار سوم: اهداف و آثار جرم سازمان یافته	۳۸
۱-۳-۱-۱ اهداف جرم سازمان یافته	۳۸
۲-۳-۱-۱ آثار جرم سازمان یافته	۴۱
مبحث دوم: انواع جرم سازمان یافته در جرم‌شناسی	۴۴
۱-۲-۱ تأمین کالاهای نامشروع	۴۵
۱-۲-۱ قاچاق مواد مخدر	۴۶
۲-۱-۲ قاچاق انسان	۴۸
۳-۱-۲ تجارت اعضای بدن انسان	۵۲
۴-۱-۲ قاچاق مواد هسته‌ای و سلاح‌های خطرناک	۵۴
۲-۲-۱ تأمین و ارائه خدمات نامشروع	۵۶
۱-۲-۲ قاچاق مهاجران	۵۶

۵۸	۲-۲-۲-۱. تأسیس و اداره روسپی‌گری و هرزه‌نگاری
۶۰	۳-۲-۱. فساد اداری
۶۳	۱-۳-۲-۱. فساد در روابط دولت با شهروندان
۶۶	۲-۳-۲-۱. فساد در داخل مجموعه حکومت
۶۸	۳-۳-۲-۱. نتایج فساد
۷۱	۴-۲-۱. پولشویی
۷۳	۱-۴-۲-۱. انواع سه‌گانه پولشویی
۷۳	۲-۴-۲-۱. میزان پولشویی در سطح جهان
۷۴	۳-۴-۲-۱. مراحل و روش‌های پولشویی
۷۵	۱. قاچاق پول
۷۵	۲. تبدیل پول به سند
۷۵	۳. سازمان‌دهی و تقسیم پول
۷۶	۴. استفاده از بهشت‌های مالیاتی یا پناهگاه‌های مالیات
۷۶	۵. روش استقراض
۷۶	۶. استفاده از شرکت‌های ظاهری و پوسته‌ای
۷۷	۷. معاملات نقدی
۷۷	۸. توسل به وسایل متقلبانه
۷۸	۵-۲-۱. تروریسم
۸۱	۱-۵-۲-۱. رابطه تروریسم و جرم سازمان‌یافته
۸۱	۱-۱-۵-۲-۱. وجوه تشابه
۸۳	۲-۱-۵-۲-۱. وجوه افتراق

۸۷	فصل دوم: جرایم سازمان‌یافته و مصداق‌های آن در حقوق کیفری
۸۷	مبحث اول: مفهوم جرم سازمان‌یافته در حقوق کیفری
۸۷	۱-۱-۲. حقوق بین‌الملل
۸۸	۱-۱-۱-۲. اسناد منطقه‌ای
۸۹	۲-۱-۱-۲. اسناد بین‌المللی
۹۳	۲-۱-۲. حقوق داخلی
۱۰۱	مبحث دوم: انواع جرایم سازمان‌یافته در حقوق کیفری
۱۰۲	۱-۲-۲. انواع جرم سازمان‌یافته در حقوق بین‌الملل
۱۰۲	۱-۱-۲-۲. اسناد منطقه‌ای
۱۰۳	۱-۱-۲-۲. سازمان همکاری اقتصادی (اِکو)
۱۰۴	۲-۱-۲-۲. اتحادیه اروپا
۱۰۴	۲-۱-۲-۲. اسناد بین‌المللی
۱۰۵	۱-۲-۱-۲-۲. اسناد کنگره پیشگیری از جرم و رفتار اصلاحی با مجرمان
۱۰۶	۲-۲-۱-۲-۲. اسناد کنوانسیون ملل متحد علیه جرم سازمان‌یافته فراملی
۱۰۸	۲-۲-۲. انواع جرم سازمان‌یافته در حقوق داخلی
۱۰۹	۱-۲-۲-۲. قراردادهای دوجانبه

۱۱۳	۲-۲-۲. قوانین موضوعه
۱۲۳	۳-۲-۲. حقوق تطبیقی
۱۲۳	الف) کشورهایی که قوانینی را برای مبارزه با جرایم سازمان یافته وضع کرده اند
۱۳۴	ب) کشورهایی که به صورت جزئی با جرم سازمان یافته برخورد کرده اند
۱۳۴	ج) کشورهایی که هنوز برای مبارزه با جرم سازمان یافته برنامه ندارند

۱۳۷	فصل سوم: مبانی تشدید مجازات جرم سازمان یافته در سیاست کیفری اسلام
۱۳۷	مبحث اول: مبانی مستنبط از متون دینی
۱۳۸	۱-۱-۳. بغی
۱۴۴	۲-۱-۳. افساد فی الارض
۱۴۹	۳-۱-۳. توسعه مفهوم افساد فی الارض در متون فقهی
۱۵۰	۳-۲-۱-۱. آتش زدن در خانه دیگران
۱۵۱	۳-۲-۱-۲. قتل مکرر کافر ذمی به نحو عادت
۱۵۲	۳-۲-۱-۳. قتل مکرر عبید و اماء به نحو عادت
۱۵۲	۳-۲-۱-۴. تکرار سرقت کفن از قبر
۱۵۴	۳-۲-۱-۵. سحر
۱۵۴	۳-۲-۱-۶. فروش انسان حر پس از ربودن او
۱۵۷	مبحث دوم: مصلحت به عنوان یک مبنای مستقل

۱۶۳	فصل چهارم: پاسخ گذاری در برابر جرایم سازمان یافته در اسناد بین المللی و منطقه ای
۱۶۳	مبحث اول: پاسخ های بین المللی
۱۶۴	۴-۱-۱. کنوانسیون ملل متحد علیه جرم سازمان یافته فرامی، سال ۲۰۰۰م (کنوانسیون پالرمو)
۱۶۴	۴-۱-۱-۱. پیشینه
۱۷۰	۴-۱-۱-۲. پاسخ ها در کنوانسیون پالرمو
۱۷۰	۴-۱-۱-۳. تدابیر تقنینی
۱۷۰	۴-۱-۲-۱-۱. جرم انگاری
۱۷۰	۴-۱-۲-۱-۲. شرکت و عضویت در گروه های مجرمانه سازمان یافته
۱۷۳	۴-۱-۲-۱-۳. پولشویی
۱۷۵	۴-۱-۲-۱-۴. ارتشا و جرایم مرتبط
۱۷۶	۴-۱-۲-۱-۵. ایجاد مانع در اعمال عدالت و اخلال در روند دادرسی
۱۷۷	۴-۱-۲-۱-۶. ضمانت اجرای کیفری
۱۷۸	۴-۱-۲-۱-۷. حبس حداقل تا چهار سال
۱۷۹	۴-۱-۲-۱-۸. مصادره و توقیف
۱۸۰	۴-۱-۲-۱-۹. صلاحیت ها
۱۸۴	۴-۱-۲-۱-۱۰. همکاری های قانونی
۱۸۵	۴-۱-۲-۱-۱۱. همکاری بین المللی جهت مصادره
۱۸۶	۴-۱-۲-۱-۱۲. استرداد مجرمان
۱۸۷	۴-۱-۲-۱-۱۳. انتقال رسیدگی های کیفری

۱۸۸	 ۴-۲-۱-۱-۴ انتقال اشخاص محکوم
۱۸۸	 ۳-۲-۱-۱-۴ تدابیر پلیسی
۱۸۹	 ۱-۳-۲-۱-۱-۴ اقدامات ویژه پلیسی
۱۸۹	 ۲-۳-۲-۱-۱-۴ تکنیک‌های خاص تحقیقاتی
۱۹۰	 ۳-۳-۲-۱-۱-۴ تقویت سیستم اطلاعاتی
۱۹۰	 ۴-۳-۲-۱-۱-۴ آموزش مأموران اجرای قانون
۱۹۱	 ۵-۳-۲-۱-۱-۴ همکاری‌های بین‌المللی پلیسی
۱۹۲	 ۶-۳-۲-۱-۱-۴ تحقیقات مشترک
۱۹۳	 ۷-۳-۲-۱-۱-۴ همکاری مقام‌های اجرای قانون
۱۹۴	 ۸-۳-۲-۱-۱-۴ همکاری‌های آموزشی و فنی
۱۹۴	 ۴-۲-۱-۱-۴ تدابیر حمایتی
۱۹۵	 ۱-۴-۲-۱-۱-۴ حمایت از قربانیان جرم سازمان‌یافته
۱۹۶	 ۲-۴-۲-۱-۱-۴ حمایت از شهود جرم سازمان‌یافته
۱۹۷	 ۵-۲-۱-۱-۴ تدابیر کنترل و پیشگیری
۱۹۹	 ۶-۲-۱-۱-۴ تدابیر مشارکت عمومی
۲۰۰	 ۲-۱-۴ کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با قاچاق مواد مخدر و داروهای روانگردان ۱۹۸۸م...
۲۰۱	 ۱-۲-۱-۴ جرم‌انگاری
۲۰۲	 ۲-۲-۱-۴ پیش‌بینی‌های قضایی - پلیسی
۲۰۳	 ۳-۲-۱-۴ اقدامات اجرایی
۲۰۴	 مبحث دوم: پاسخ‌های منطقه‌ای
۲۰۵	 ۱-۲-۴ اقدامات سازمان همکاری اقتصادی (اگو)
۲۰۵	 ۱-۱-۲-۴ طرح اقدام اگو
۲۰۶	 ۱. کنترل تهیه و عرضه مواد مخدر
۲۰۷	 الف) اقدامات در سطح داخلی
۲۰۷	 ب) اقدامات منطقه‌ای
۲۰۷	 ۲. مبارزه با قاچاق مواد مخدر و داروهای روانگردان
۲۰۹	 ۲-۱-۲-۴ سمینار وزیران دادگستری اگو در سال ۲۰۰۱م
۲۱۲	 ۲-۲-۴ معاهدات اروپایی
۲۱۳	 ۱-۲-۲-۴ معاهدات اتحادیه اروپا
۲۱۳	 ۱-۱-۲-۲-۴ معاهدات ماستریخت (۱۹۹۲) و آمستردام (۱۹۹۷)
۲۱۳	 ۱-۱-۱-۲-۲-۴ همکاری‌های پلیسی
۲۱۴	 ۲-۱-۱-۲-۲-۴ همکاری‌های قضایی
۲۱۵	 ۲-۱-۲-۲-۴ کنوانسیون اتحادیه اروپا برای مبارزه با ارتشای کارمندان اروپایی
۲۱۵	 ۱-۲-۱-۲-۲-۴ جرم‌انگاری ارتشا
۲۱۵	 ۲-۲-۱-۲-۲-۴ مسئولیت کیفری مدیران
۲۱۶	 ۳-۲-۱-۲-۲-۴ اصول صلاحیتی
۲۱۶	 ۴-۲-۱-۲-۲-۴ استرداد و تعقیب مجرم
۲۱۶	 ۵-۲-۱-۲-۲-۴ همکاری میان کشورهای عضو

۲۱۷	 معاهدات شورای اروپا
۲۱۸	 کنوانسیون اروپایی مربوط به اموال فرهنگی
۲۱۸	 کنوانسیون مربوط به تطهیر، بازرسی، توقیف و مصادره درآمدهای جرم
۲۲۰	 معاهده اروپایی درباره قاچاق از طریق دریا
۲۲۰	 کنوانسیون حقوق کیفری درباره ارتشا
۲۲۲	 کنوانسیون حقوق مدنی درباره ارتشا
۲۲۳	 کنوانسیون اروپایی درباره استرداد مجرمان
۲۲۴	 کنوانسیون اروپایی مربوط به همکاری‌های دوجانبه در امور کیفری
۲۲۴	 کنوانسیون اروپایی درباره انتقال دادرسی در امور کیفری
۲۲۶	 کنوانسیون اروپایی پیرامون انتقال اشخاص محکوم
۲۲۷	 کنوانسیون اروپایی درباره سرکوب تروریسم

فصل پنجم: پاسخ‌گذاری در برابر جرایم سازمان‌یافته در حقوق ایران

۲۲۹	 مبحث اول: پاسخ‌گذاری کنشی در حقوق ایران
۲۳۰	 ۱-۱-۵ راهکارهای اجتماعی پیشگیری از جرم سازمان‌یافته در سیاست جنایی ایران
۲۳۰	 ۱-۱-۵ عوامل رویکرد به جرایم سازمان‌یافته
۲۳۱	 ۱-۱-۵ عوامل فرهنگی و ارزشی
۲۳۲	 ۲-۱-۵ محیط اقتصادی و اجتماعی
۲۳۳	 ۲-۱-۵ تدبیرهای پیشگیری اجتماعی به منظور رفع عوامل فردی و محیطی
۲۳۴	 ۱-۲-۱-۵ نشر و تقویت باورهای اعتقادی و معنوی
۲۳۷	 ۲-۲-۱-۵ رفع نیازمندی‌های اجتماعی و اقتصادی شهروندان
۲۳۹	 ۳-۲-۱-۵ اخطار و آگاهی دادن درباره ماهیت و خطرهای جرایم سازمان‌یافته
۲۴۰	 ۲-۱-۵ راهکارهای پیشگیری وضعی از جرایم سازمان‌یافته
۲۴۰	 ۱-۲-۱-۵ نظارت و کنترل بر اشخاص و اماکن در معرض ارتکاب جرم
۲۴۵	 ۲-۲-۱-۵ نظارت و کنترل بر شرایط محیطی ارتکاب جرم سازمان‌یافته
۲۴۶	 ۱-۲-۲-۱-۵ نظارت بر ابزار و فنون ارتکاب جرم
۲۴۶	 ۱-۱-۲-۲-۱-۵ فناوری‌ها و رسانه‌های ارتباطی
۲۴۹	 ۲-۱-۲-۲-۱-۵ نظارت بر اشخاص حقوقی
۲۵۰	 ۱-۲-۱-۲-۲-۱-۵ نظارت بر تأسیس و ثبت اشخاص حقوقی
۲۵۱	 ۲-۲-۱-۲-۲-۱-۵ نظارت اشخاص حقوقی بر عملکرد داخلی
۲۵۲	 ۳-۲-۱-۲-۲-۱-۵ نظارت نهادهای خاص بر رفتار اشخاص حقوقی
۲۵۲	 ۳-۱-۲-۲-۱-۵ نظارت بر مؤسسات و وسایل حمل و نقل
۲۵۳	 ۴-۱-۲-۲-۱-۵ کنترل و نظارت بر ایمنی و صحت اسناد و مدارک
۲۵۴	 ۲-۲-۱-۵ نظارت بر مکان‌های ارتکاب جرم سازمان‌یافته
۲۵۴	 ۱-۲-۲-۱-۵ مرزها (زمینی و دریایی)
۲۵۵	 ۲-۲-۲-۱-۵ پایانه‌های مرزی
۲۵۶	 ۳-۲-۲-۱-۵ مناطق آزاد تجاری و صنعتی
۲۵۶	 ۳-۲-۱-۵ تمهید تدابیر ضروری برای کاهش تقاضای شهروندان نسبت به کالاها و خدمات نامشروع...

۲۵۷	 ۱-۳-۲-۱-۵. مبارزه با بی‌بند و باری اخلاقی در سطوح فردی و اجتماعی
۲۵۸	 ۲-۳-۲-۱-۵. هشدار دادن و آگاه‌سازی دربارهٔ خطرهای زیانبار استفاده از کالاها و خدمات نامشروع
۲۵۹	 ۴-۲-۱-۵. برطرف ساختن نواقص و خلأهای موجود در ساختارهای قانونی، انتظامی، سیاسی و اقتصادی...
۲۶۰	 ۵-۲-۱-۵. نظارت و کنترل بر آماج گروه‌های مجرمانه سازمان‌یافته
۲۶۰	 ۱-۵-۲-۱-۵. حمایت‌های خاص از آماج آسیب‌پذیر خاص
۲۶۰	 ۱-۱-۵-۲-۱-۵. حمایت از زنان و کودکان در مقابل قربانی جرم شدن
۲۶۲	 ۲-۱-۵-۲-۱-۵. رفع محرومیت از افشار آسیب‌پذیر اجتماع
۲۶۲	 ۲-۵-۲-۱-۵. حمایت از آماج عمومی جرایم سازمان‌یافته
۲۶۲	 ۳-۵-۲-۱-۵. حمایت از بزه‌دیدگان جرایم سازمان‌یافته (قاچاق انسان و مهاجرت)
۲۶۳	 ۶-۲-۱-۵. انعقاد قراردادهای همکاری برای مقابله با جرایم سازمان‌یافته
۲۶۵	 مبحث دوم: پاسخ‌گذاری واکنشی در حقوق ایران
۲۶۶	 ۱-۲-۵. قوانین موضوعه تا دهه ۱۳۸۰
۲۶۷	 ۱-۱-۲-۵. تدابیر کیفری ماهوی
۲۶۷	 ۱-۱-۲-۵. جرم‌انگاری
۲۶۷	 ۱-۱-۱-۲-۵. تشکیل گروه مجرمانه و عضویت در آن
۲۷۰	 ۲-۱-۱-۲-۵. پولشویی
۲۷۴	 ۳-۱-۱-۲-۵. فساد اداری
۲۷۵	 ۱-۳-۱-۱-۲-۵. ارتشا
۲۷۷	 ۲-۳-۱-۱-۲-۵. اخذ و اعطای پورسانت
۲۷۸	 ۳-۳-۱-۱-۲-۵. اختلاس
۲۷۹	 ۴-۳-۱-۱-۲-۵. رانت‌خواری‌های اقتصادی و سیاسی
۲۸۰	 ۴-۱-۱-۲-۵. جرایم شدید ارتكابی از سوی گروه مجرمانه
۲۸۰	 ۱-۴-۱-۱-۲-۵. اخلال در نظام اقتصادی کشور
۲۸۲	 ۲-۴-۱-۱-۲-۵. قاچاق مواد مخدر
۲۸۳	 ۳-۴-۱-۱-۲-۵. سرقت‌های مسلحانه
۲۸۴	 ۴-۴-۱-۱-۲-۵. تولید، تکثیر و توزیع آثار مستهجن
۲۸۴	 ۵-۴-۱-۱-۲-۵. کلاهبرداری
۲۸۵	 ۵-۱-۱-۲-۵. فعالیت‌های تروریستی
۲۸۷	 ۱-۵-۱-۱-۲-۵. خرابکاری در وسایل و تجهیزات مربوط به راه‌آهن
۲۸۷	 ۲-۵-۱-۱-۲-۵. اخلال در امنیت پرواز هواپیما
۲۸۷	 ۳-۵-۱-۱-۲-۵. اخلال در صنایع
۲۸۹	 ۲-۱-۱-۲-۵. پاسخ‌های کیفری
۲۸۹	 ۱-۲-۱-۱-۲-۵. مجازات‌های بدنی
۲۸۹	 ۱-۱-۲-۱-۱-۲-۵. تازیانه
۲۸۹	 ۲-۱-۲-۱-۱-۲-۵. اعدام
۲۹۲	 ۲-۲-۱-۱-۲-۵. مجازات‌های سالب آزادی
۲۹۲	 ۱-۲-۲-۱-۱-۲-۵. حبس ابد
۲۹۳	 ۲-۲-۲-۱-۱-۲-۵. حبس‌های موقت

۲۹۷	 مجازات‌های مالی ۳-۲-۱-۲-۵
۲۹۸	 جزای نقدی ۱-۳-۲-۱-۲-۵
۲۹۹	 مصادره درآمدهای ناشی از جرم ۲-۳-۲-۱-۲-۵
۳۰۱	 ضبط اموال مورد استفاده در ارتکاب جرم ۳-۳-۲-۱-۲-۵
۳۰۲	 مجازات‌های دیگر ۴-۲-۱-۲-۵
۳۰۲	 انفصال از خدمت ۱-۴-۲-۱-۲-۵
۳۰۳	 مجازات ترمیمی ۲-۴-۲-۱-۲-۵
۳۰۶	 سلب امتیازها ۳-۴-۲-۱-۲-۵
۳۰۶	 تدابیر کیفری شکلی ۲-۱-۲-۵
۳۰۷	 دادگاه صالح ۱-۲-۱-۲-۵
۳۱۱	 اصول صلاحیتی ۲-۲-۱-۲-۵
۳۱۲	 قوانین موضوعه دهه ۱۳۸۰، به بعد ۲-۲-۵
۳۱۳	 قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ ۱-۲-۲-۵
۳۱۸	 قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۴ ۲-۲-۲-۵
۳۲۲	 قوانین خاص ۳-۲-۲-۵
۳۲۲	 قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح غیر مجاز مصوب ۱۳۹۰ ۱-۳-۲-۲-۵
۳۲۳	 قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز ۱۳۹۲ ۲-۳-۲-۲-۵
۳۲۶	 قانون جرایم رایانه‌ای ۱۳۸۸ ۳-۳-۲-۲-۵
۳۲۷	 قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم ۱۳۹۵ ۴-۳-۲-۲-۵
۳۲۹	 قانون مبارزه با قاچاق انسان ۱۳۸۳ ۵-۳-۲-۲-۵
۳۳۰	 رویه قضایی ۳-۲-۵
۳۳۰	 الف) آرای که در آنها سازمان‌یافتگی لحاظ نشده است ۳۳۰
۳۳۰	 الف-۱. دادنامه ۱۱۱۵-۷۲/۱۰/۲۵ شعبه اول دادگاه عمومی شهرستان ساری (با حکم ویژه قضایی) ۳۳۰
۳۳۲	 الف-۲. دادنامه دگام ۸۳۸۷۱-۷۷/۱/۱۵ شعبه سیزدهم دادگاه انقلاب اسلامی تهران ۳۳۲
۳۳۲	 ب) آرای که در آنها سازمان‌یافتگی لحاظ شده است ۳۳۲
۳۳۲	 ب-۱. دادنامه دگام ۴۰۶۷۴-۷۵/۵/۲ شعبه اول دادگاه انقلاب اسلامی تهران ۳۳۲
۳۳۵	 ب-۲. دادنامه دگام ۵۴۷۷۲ - ۱۳۷۶/۲/۲۴ ۳۳۵
۳۳۷	 مبحث سوم: حقوق تطبیقی ۳۳۷
۳۳۷	 ۱-۳-۵. قراردادهای دوجانبه و چندجانبه ۳۳۷
۳۳۹	 ۲-۳-۵. قوانین داخلی ۳۳۹
۳۳۹	 ۱-۲-۳-۵. ایالات متحده آمریکا ۳۳۹
۳۴۰	 الف) عضویت و مشارکت در یک سازمان مجرمانه ۳۴۰
۳۴۰	 - اعمال فاسد و خشونت‌زای سازمان‌های فاسد (RICO) ۳۴۰
۳۴۰	 ب) پولشویی ۳۴۰
۳۴۱	 ج) قاچاق مواد مخدر ۳۴۱
۳۴۱	 د) اخذ مالیات‌های خیابانی (قانون هاب) ۳۴۱
۳۴۱	 ه) قمار غیر قانونی ۳۴۱
۳۴۲	 ۲-۲-۳-۵. ایتالیا ۳۴۲

۳۴۲	الف) تشکیل و عضویت در سازمان‌های مجرمانه مافیایی
۳۴۲	ب) پولشویی
۳۴۳	۳-۲-۳-۵. کانادا
۳۴۳	الف) شرکت و عضویت در سازمان مجرمانه
۳۴۳	ب) پولشویی
۳۴۴	۳-۲-۳-۵. آلمان
۳۴۴	الف) تشکیل و عضویت در سازمان‌های مجرمانه
۳۴۴	ب) پولشویی
۳۴۴	ج) ارتشا
۳۴۵	د) سرقت مسلحانه
۳۴۵	ه) قاچاق مواد مخدر

۳۴۷	فصل ششم: فرایند پاسخ‌دهی به جرایم سازمان‌یافته
۳۴۷	مبحث اول: تحقیقات مقدماتی
۳۴۸	۱-۱-۶. زمان تحت نظر بودن
۳۴۹	۲-۱-۶. روش‌های کسب دلیل
۳۴۹	۱-۲-۱-۶. تحویل تحت کنترل (کنترل محموله)
۳۵۲	۲-۲-۱-۶. معاملات صوری
۳۵۴	۳-۲-۱-۶. شنود مکالمات و بازرسی مراسلات و کنترل الکترونیکی
۳۵۶	۴-۲-۱-۶. تفتیش و بازرسی
۳۵۷	۵-۲-۱-۶. رفع قواعد موجب حفظ اسرار حرفه‌ای
۳۶۱	مبحث دوم: مرحله دادرسی
۳۶۲	۱-۲-۶. حمایت از شهود
۳۶۶	۲-۲-۶. حمایت از قربانیان
۳۷۱	۳-۲-۶. تقدّم اماره مجرمیت بر اصل براءت
۳۷۴	۴-۲-۶. همکاری‌های بین‌المللی قضایی
۳۷۶	۱-۴-۲-۶. استرداد مجرمان
۳۸۰	۲-۴-۲-۶. نیابت قضایی و انتقال دادرسی
۳۸۲	۳-۴-۲-۶. معاضدت قضایی
۳۸۴	۴-۴-۲-۶. انتقال اشخاص محکوم

۳۹۱	سخن آخر
-----	----------------

۴۰۱	منابع و مأخذ
-----	---------------------

۴۱۷	نمایه اعلام
۴۱۹	نمایه اصطلاحات

درآمد / دیباچه

قرن بیست و یکم دربردارنده چالش‌های درخور توجهی در سراسر جهان است؛ از یک‌سو، بحران‌های منطقه‌ای به‌ویژه در آسیا مشکلات فراوانی را پدید آورده و از سوی دیگر بحران‌های زیست‌محیطی، سلامتی نسل بشری را با تهدیدهای جدی مواجه ساخته‌اند. تروریسم بین‌الملل و پدیدار شدن گروه‌های تروریستی که در لوای دین، منطقه را به آشوب کشیده و موجب اسلام‌هراسی در دنیا شده‌اند، یکی دیگر از آسیب‌های جدی است که جهان بشریت و برخی مناطق دیگر به‌ویژه منطقه آسیا و برخی مناطق دیگر با آن درگیر است. در کنار بحران‌های یادشده و بحران‌های دیگری که نیازی به ذکر آنها نیست، بحران جرم‌های سازمان‌یافته، امنیت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سلامت اخلاقی را در سراسر دنیا به چالش کشیده است، به گونه‌ای که جرم‌شناسان، قرن بیست و یکم را قرن جرایم سازمان‌یافته تلقی کرده و با تدوین آثار علمی گسترده سیاستگذاران را از خطرات جبران‌ناپذیر این جرایم آگاه ساخته‌اند.

جرایم سازمان‌یافته از یک‌سو از طرف اشخاص دارای جایگاه اجتماعی درخور توجه، آن هم به صورت تشکیلاتی و گسترده صورت می‌گیرد و از سوی دیگر، در ارتکاب این جرم، رهبران یقه سفید این جرایم، از رانت‌های درخور توجهی بهره‌مندند و از فساد اداری، اعم از فاسد کردن نمایندگان مجلس یا دستگاه قضایی یا مدیران اجرایی عالی‌رتبه و میانی و نیز پلیس و دستگاه‌های امنیتی به عنوان روان‌کننده چرخ‌دنده‌های دستگاه پیش‌برنده جرایم سازمان‌یافته استفاده می‌کنند. به همین سبب، جرایم سازمان‌یافته در بعد اقتصادی در کنار حکومت و بلکه در سایه یک حکومت ناسالم به‌خوبی رشد کرده و با رشد خویش اقتصاد سالم را از عرصه بیرون ساخته و موجب رشد جرایم اقتصادی و فساد اداری شده و در بلندمدت موجبات سرنگونی حکومت را که دیگر فاسد شده و اعتراض‌های اجتماعی کنترل‌ناپذیری را علیه خود پدید آورده، فراهم می‌سازد.

در خصوص جرایم سازمان یافته غیر اقتصادی نیز هرچه سازمان یافتگی این جرایم گسترده تر باشد، خطر ناشی از آن برای جامعه بیشتر و ناامنی حاصل از آن، برای جامعه گسترده تر خواهد بود. گرچه جرم شناسان، جرایم سازمان یافته را بیشتر در تعریف ها و توصیف های خود در جرایمی منحصر و محدود می کنند که با انگیزه های مالی و اقتصادی بدانها ارتکاب می شود. و بر همین مبنا کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مقابله با جرایم سازمان یافته فراملی مصوب سال ۲۰۰۰م، معروف به کنوانسیون پالرمو نیز در بند الف ماده ۲ این کنوانسیون گروه مجرم سازمان یافته را صرفاً به گروه مجرمانه ای اطلاق نموده است که به منظور تحصیل مستقیم یا غیر مستقیم منفعت مالی یا دیگر منافع مادی به صورت هماهنگ فعالیت می کند، در عین حال، در بسیاری از کشورها قلمرو جرم سازمان یافته به صورت درخور توجهی توسعه یافته و شامل جرایم غیر اقتصادی نیز می شود؛ برای نمونه، آنچه که در ماده ۱۳۰ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ش، پیش بینی شده چنین است:

امروزه به سبب گسترش جرایم سازمان یافته، چه در بعد اقتصادی و چه در ابعاد غیر اقتصادی در تمامی کشورهای جهان و صدمات قابل توجه ناشی از این گونه جرایم، سیاستگذاران در قوانین داخلی تدابیر کیفری و غیر کیفری گسترده ای را برای کنترل این جرایم و تعقیب و مجازات مرتکبین آنها پیش بینی کرده اند. البته جامعه جهانی، قبل از پیش بینی های تقنینی داخلی دولت ها، با هشدارهای مناسبی که از سوی جرم شناسان داده شده بود، خطر این گونه جرایم را احساس کرده و با صدور قطعنامه های مختلف در سازمان ملل متحد و تدوین کنوانسیون پالرمو، از سوی دیگر از دولت ها خواسته اند تا اقدامات کنشی و واکنشی متناسبی را در قوانین داخلی خود برای مقابله با این گونه جرایم پیش بینی کنند. از این رو، می توان گفت: برخلاف بسیاری از جرایم که ابتدا در حقوق داخلی مطرح شده، سپس برای مقابله گسترده با آنها اسناد بین المللی تدوین شده است، مقوله جرم سازمان یافته، تحول تکاملی معکوس داشته است؛ بدین صورت که ابتدائاً در جرم شناسی بحث و بررسی شده، سپس در سازمان ملل کنوانسیونی برای مقابله جهانی با آن تدوین شده است و سرانجام قوانین داخلی کشورها در راستای توصیه های کنوانسیون، به تدوین مقرراتی در راستای مقابله با این گونه جرایم پرداخته اند و بدین گونه مقابله با جرم سازمان یافته در حقوق داخلی کشورها جایگاه ویژه ای پیدا کرد. در این مسیر دولت ها به کنوانسیون و قانون داخلی اکتفا نکرده و بسته به تهدید این جرایم به صورت دوجانبه و چندجانبه، یا منطقه ای، معاهداتی را در راستای مقابله با این جرایم برای همکاری پلیسی و قضایی منعقد کرده اند.

در حقوق داخلی ایران تا قبل از تصویب کنوانسیون پالرمو در سازمان ملل متحد، گرچه به صورت جزئی در خصوص برخی جرایم، ارتکاب گروهی آن مورد تشدید قرار گرفته بود، ولی مقررات درخور توجهی برای مقابله با جرایم سازمان یافته وجود نداشته است. اما پس از تصویب آن، گرچه تا زمان تدوین این نوشتار، ایران هنوز به این کنوانسیون نپیوسته است، ولی با الهام گرفتن از توصیه های این کنوانسیون جلوه های مختلف این جرایم سازمان یافته، همانند پولشویی، فساد اداری، قاچاق کالا و ارز به صورت سازمان یافته و امثال آن را در قوانین داخلی جرم انگاری کرده و افزون بر آن، در قانون مجازات اسلامی سال ۱۳۹۲ ش، در ماده ۱۳۰ و تبصره آن به صورت قاعده مند سردستگی جرایم سازمان یافته را اعم از اقتصادی و غیر آن، مشمول تشدید مجازات ویژه قرار داده است. ضمن آنکه در قانون آیین دادرسی کیفری برخی سیاست های افتراقی را در رسیدگی به این جرایم پیش بینی کرده است، در عین حال ادبیات حقوقی ایران در مقابله با جرایم سازمان یافته نیاز به تقویتی درخور توجه دارد.

در کتاب حاضر نگارنده ضمن تبیین جرم سازمان یافته و بیان ویژگی ها و آثار آن به بررسی اسناد بین المللی مربوط پرداخته و سیاست کیفری اسلام و ایران را در مقابله با این گونه جرایم تحلیل و نقد کرده است.

مقدمه

یکی از مشکلات نوظهور جامعه جهانی، سازمان یافتگی بزهکاری است، به طوری که برخی جرم‌شناسان، سده بیست و یکم را سده جرایم سازمان یافته نام نهاده‌اند. گرچه مطالعات علمی و تحقیقاتی درباره جرایم سازمان یافته با گذشت چند دهه هنوز دوران آغازین خود را می‌گذرانند، ولی به سبب تهدیدهای گسترده‌ای که جرم سازمان یافته برای امنیت اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی جوامع بشری داشته است، در سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای توجه خاص سیاستمداران را به خود جلب کرده و موجب شده که نه تنها معاهده‌های دوجانبه و چندجانبه‌ای میان دولت‌های مختلف، برای مبارزه با مظاهر مختلف این جرم منعقد شوند، بلکه به سبب اهمیت مبارزه با جرم سازمان یافته در سطح جهانی و لزوم همکاری‌های بین‌المللی درباره آن، سازمان ملل متحد نیز کنوانسیون ملل متحد علیه جرم سازمان یافته را در سال ۲۰۰۰م، برای همکاری بین‌المللی جهت پیشگیری، کنترل و سرکوب این شکل از جرم، به تصویب برساند.

از ویژگی‌های مطالعاتی و تحقیقاتی جرم سازمان یافته این است که ابتدا این جرم در علم جرم‌شناسی و جامعه‌شناسی جنایی همانند بسیاری از ناپهنجاری‌های اجتماعی مطرح و روی آن مطالعه شد و پس از تبیین ماهیت و خطرناکی این جرم در جرم‌شناسی، حقوق کیفری، با دیدگاهی نو جهت شناسایی و جرم‌انگاری مظاهر آن اقدام کرد. از سوی دیگر، برخلاف بیشتر جرایم کیفری که از حقوق داخلی به حقوق بین‌الملل راه می‌یابند، روند تکاملی این جرم معکوس بوده است، بدین معنا که ابتدا در حقوق بین‌الملل بدان توجه شد و قراردادها و معاهدات و مصوباتی پیرامون مبارزه با آن میان دولت‌ها منعقد گشت و پس از آن به تدریج به حقوق داخلی راه یافت و هم‌اکنون در حال پیدا کردن جایگاه خود در حقوق داخلی کشورهاست.

گرچه می توان ادعا کرد که جرم سازمان یافته، عمری به بلندای تاریخ بشری دارد، ولی در عین حال نخستین نویسنده ای که به این جرم توجه کرد و تلویحاً آثار مخرب آن را بررسی نمود، ادوین ساترلند، جامعه شناس جنایی بود که در کتاب اصول جرم شناسی در سال ۱۹۲۴م، از «جرم سازمان یافته» نام برد و تأثیر مظاهر آن را بر ساختار سیاسی، اجتماعی و اقتصادی جامعه — به ویژه ایالات متحده آمریکا — تبیین کرد.^۱

براساس برخی منابع نیز اصطلاح «جرم سازمان یافته» نخستین بار از سوی اعضای کمیسیون جرم شیکاگو — سازمانی محلی که از سوی تجار، بانکداران و حقوق دانان برای اصلاح نظام عدالت کیفری در سال ۱۹۱۹م، تأسیس شد — به کار برده شد. از نظر این کمیسیون، جرم سازمان یافته بر فعالیت های گروه بزرگی از مجرمان، متشکل از حدود ۱۰ هزار مجرم حرفه ای در شیکاگو که به دنبال «جرم به عنوان یک تجارت» بوده اند، اطلاق شد.^۲

علت این امر را می توان در ظهور مظاهر مدرن این جرم در آمریکا جستجو کرد که در آن زمان که به «دوران ممنوعیت» در آمریکا معروف شد، جنبه های مختلفی از جرم سازمان یافته به ویژه قاچاق مشروبات الکلی در آن کشور کاملاً مشهود بوده اند.

از حیث تاریخی، جرم شناسان، تکامل نوین این جرم را در آمریکا در شش دوره ذیل قابل مطالعه می دانند:

۱. دوره استعماری (۱۷۰۰-۱۷۷۶م)، که گروه های مجرمانه در نیویورک و بوستون برخلاف قوانین انگلستان که بر آمریکا حاکم بود، به طور سازمان یافته مرتکب جرم هایی در ارتباط با روسپی گری، قمار، قاچاق مشروبات الکلی و رباخواری شدید می شدند؛
۲. دوره پس از انقلاب (۱۷۷۶-۱۸۳۰م)، که با استقلال آمریکا گروه های مجرمانه سابق در دوره انتقال رشد کردند و به سبب حاکمیت فئودالیسم، کلاهبرداری های بزرگ سازمان یافته مربوط به زمین خواری، در ایالات مختلف آمریکا اتفاق افتاد؛
۳. دوره ظهور گروه های مجرمانه مهاجر (۱۸۳۰-۱۹۲۰م) که مهاجرانی از ایرلند، ایتالیا و یهودیان شرق اروپا، جرم های سازمان یافته را در زمینه های مختلف به اوج رساندند؛

1. Sutherland & Cressy, *Criminolog*, pp.230-245.

2. Chamberlin, "Crime as a Business in Chicago", *Bulletin of the Chicago Crime Commission*, no.6, pp.1-6;
Chamberlin, "The Chicago Crime Commission, How the Businessmen of Chicago are Fighting Crime",
Journal of the American Institute of Criminal Law and Criminology, no(3), pp.386-397.

۴. دوره توسعه یا ممنوعیت (۱۹۲۰-۱۹۳۳م) که همزمان با ممنوعیت مشروبات الکلی در ژانویه ۱۹۲۰م شروع شد. این ممنوعیت نه تنها موجب سازمان یافته شدن فعالیت های زیرزمینی مربوط به تهیه و قاچاق مشروبات الکلی شد، بلکه سبب گسترش خشونت و فساد اداری و انواع دیگر جرم های مرتبط با جرایم سازمان یافته نیز گردید؛

۵. دوره پس از ممنوعیت (۱۹۳۳-۱۹۷۰م) که دوران نفوذ جرم سازمان یافته در معاملات مشروع و آغاز جرایم سازمان یافته نوین و شکل گیری جرایم سازمان یافته فراملی از یک سو و تشکیل خانواده های مختلف جرم سازمان یافته، از قبیل خانواده لوچیانو، پروفاچی، رینا، گمبینو و بونانو که بیشتر نیز ایتالیایی و از مافیای ایتالیا بوده اند از سوی دیگر است؛

۶. دوره حاضر (۱۹۷۰ به بعد) که دوره تخصصی شدن فعالیت های مجرمانه و به کارگیری فناوری های جدید و وسایل ارتباطی پیچیده و توسعه جرایم سازمان یافته فراملی در قالب شرکت های بزرگ چند ملیتی است. افزون بر موارد یاد شده، به عنوان یکی از ویژگی های این دوره می توان از گروه های مجرمانه نژادی مختلفی از ایرلندی ها، آلمانی ها، یهودیان، ایتالیایی ها، روس ها، آفریقایی ها، کوبایی ها، مکزیکی ها و آسیایی ها نام برد که امروزه هر یک به شکلی و در نوعی از جرایم سازمان یافته در جامعه آمریکا فعالیت می کنند.^۱

گرچه جرم سازمان یافته در ایران، بسیار دیرتر از آمریکا به صورت نوین قابلیت ظهور پیدا کرد، ولی به سبب سهولت ارتباطات و امکان انتقال اطلاعات و کالا و انسان از کشوری به کشور دیگر از یک طرف، و وجود مشتریان فراوان در ایران و اروپا برای مواد مخدر و قرار داشتن ایران در مسیر ترانزیت آن، به زودی سازمان های مجرمانه جهت قاچاق مواد مخدر از مبدأ افغانستان و پاکستان به سوی ایران و کشورهای غربی دست به کار شدند و شاید نخستین جرمی که در ایران به صورت سازمان یافته و در سطح وسیعی مورد ارتکاب سازمان های مجرمانه قرار گرفت، قاچاق مواد مخدر بوده است. در عین حال، به مرور زمان و به ویژه با تشکیل بازار سیاه ناشی از تحریم های هسته ای و... و مشکلات اشتغال که به روی آوری بخشی از شهروندان به بازار قاچاق کالا و ارز یا قاچاق مهاجران و ارتکاب جرایم مختلف دیگر به صورت سازمان یافته انجامید، امروزه متأسفانه شاهد فعالیت باندها و شبکه های بزرگ و کوچک مجرمانه در داخل کشور هستیم که به ارتکاب سازمان یافته جرایم مختلف مشغول اند. با تهدیدی که از ناحیه این گروه ها متوجه امنیت اقتصادی، اجتماعی و سیاسی کشور می شود، آینده ناخوشایندی در انتظار جامعه ما

1. Voigt & others, *Criminology and Justice*, pp.436-441.

خواهد بود که نمونه روشن آن تشکیل پرونده های جرایم اقتصادی کلان است که در این راستا می توان به پرونده بابک زنجانی و مه آفرید خسروی و پرونده بیمه ایران (میدان فاطمی) و امثال آن اشاره کرد؛ ضمن آنکه سقوط درخور توجه ایران در جدول ارزیابی سلامت اداری کشورها و قرار گرفتن آن در ردیف کشورهای فاسد — که از نتایج جرایم سازمان یافته است — زنگ خطر نگران کننده ای است که از سال ها قبل به صدا در آمده و در نتیجه باید بدون درنگ برای مبارزه همه جانبه با مظاهر جرم سازمان یافته و گروه های مجرمانه مرتکب این گونه جرایم اقدام کرد. در این راستا لازم است با بررسی سیاست جنایی ایران در قبال این جرم، با تقویت قوت های این سیاست، جهت رفع نقایص موجود در آن اقدام شود تا بتوان از یک سیاست کارآمد به عنوان سلاحی قوی در مبارزه با جرم سازمان یافته بهره مند شد.

از سوی دیگر، با توجه به اینکه سازمان یافته شدن جرایم از نظر ماهوی و شکلی، تحولات تقنینی، قضایی و اجرایی چندی را در نظام حقوق بین الملل و حقوق داخلی برخی کشورها سبب شده است و با عنایت به اینکه کشور ما به عنوان عضوی از جامعه جهانی و عضو بنیانگذار سازمان ملل متحد از این تحولات جرم شناختی و حقوقی مبرا نیست، از این رو بررسی این گونه جرایم از نظر تقنینی و قضایی در حقوق موضوعه ایران، بر مبنای حقوق اسلام — به عنوان منبع اصلی — و حقوق بین الملل — به عنوان منبع فراملی — امری ضروری است.

به هر حال، بررسی سیاست جنایی ایران در قبال جرم سازمان یافته، امروزه به عنوان راهکاری ابتدایی و علمی برای مقابله با عوامل ارتکاب این نوع از جرایم و مطالعه و ارزیابی راهکارهای پیشگیری کیفری و غیر کیفری منطقی و مؤثر این گونه جرایم و سرکوبی و مجازات مرتکبان این جرایم، با هدف ثبات اقتصادی و امنیت اجتماعی — سیاسی ایران امری حیاتی به نظر می رسد که با تبیین این سیاست و ضعف ها و قوت های آن، می توان قانونگذار ایرانی و افراد اجراکننده قانون و دستگاه قضایی را راستای مبارزه مناسب تر با مظاهر این جرم یاری داد.

چنان که مطرح شد، با توجه به اصول مختلف قانون اساسی از جمله، اصل چهارم آن، که مستلزم این است که همه قوانین داخلی ایران لزوماً باید براساس موازین اسلامی باشند و از سوی دیگر، نظر به اینکه قواعد حاکم بر مقابله با جرایم سازمان یافته پیشتر قواعدی بین المللی اند که در اسناد بین المللی، از جمله کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مقابله با جرایم سازمان یافته (کنوانسیون پالرمو) پیش بینی شده اند، از این رو، این کتاب با نام جرایم سازمان یافته در آینه سیاست کیفری اسلام، ایران و اسناد بین المللی تدوین شده است تا از یک سو مبانی اسلامی قوانین ایران در

خصوص مقابله با جرایم سازمان یافته و از سوی دیگر، آموزه‌های بین‌المللی در مقابله با این‌گونه جرایم را ارزیابی کند.

در این راستا کتاب در شش فصل تدوین شده است؛ در فصل اول مطالعه جرم‌شناختی جرم سازمان یافته به ماهیت و انواع جرم سازمان یافته از منظر جرم‌شناسی پرداخته شد. از سوی دیگر، نظر به اینکه نگاه حقوق کیفری به جرم سازمان یافته نگاهی مبتنی بر یافته‌های جرم‌شناسی و در عین حال نگاهی امنیت‌گراست و در نتیجه از حیث مفهوم و مصداق وسیع‌تر از نگاه جرم‌شناختی است، از این‌رو، در فصل دوم به بررسی مفهوم جرم سازمان یافته و مصداق‌های آن در حقوق کیفری پرداخته شد. در فصل سوم، با توجه به اینکه در کیفرگذاری مربوط به جرایم سازمان یافته لازم است بر آموزه‌های دینی توجه شود، از این‌رو، در این فصل به مبانی جرم‌انگاری جرایم سازمان یافته در سیاست کیفری اسلام پرداخته شد. در فصل چهارم، با نگاهی به اسناد بین‌المللی و پاسخ‌های منطقه‌ای، واکنش‌های بین‌المللی در قبال جرایم سازمان یافته بحث و بررسی شده‌اند.

در فصل پنجم نیز با الهام از مبانی سیاست کیفری اسلام و واکنش‌های بین‌المللی، واکنش‌های داخلی در قبال جرایم سازمان یافته بررسی شدند و سرانجام در فصل ششم قواعد ویژه مقابله با جرایم سازمان یافته تحت عنوان فرایند پاسخ‌ها به جرایم سازمان یافته مطالعه و بررسی شده‌اند. در پایان لازم است ضمن تقدیر و سپاس از استادان و همکاران گرانقدری که در فرایند تدوین این کتاب و ارزیابی و اظهار نظر، نگارنده را مورد لطف قرار داده و زمینه آماده شدن آن را فراهم ساخته‌اند، از جمله جناب آقای دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی که هدایتشان بس ارزشمند بود و سرکار خانم لیلا پژواک دستگرد که حروفچینی کار را بر عهده داشته‌اند و دست‌اندرکاران محترم پژوهشگاه حوزه و دانشگاه صمیمانه سپاسگزاری کنم و برایشان آرزوی توفیق فراوان داشته باشم.

محمدابراهیم شمس ناتری

فصل اول

مطالعه جرم‌شناختی جرایم سازمان‌یافته

از آنجا که سیر تکوین جرایم سازمان‌یافته از جرم‌شناسی شروع شده و ابتدائاً جرم‌شناسان این جرم را بررسی و تحلیل کرده‌اند و پس از آنکه اهمیت این جرم برای سیاستگذاران تبیین شد و در علم حقوق قانونگذاران بدان توجه کرده‌اند؛ از این‌رو مناسب است در آغاز و در فصل اول از جرایم سازمان‌یافته از منظر جرم‌شناسی بحث کنیم و پس از آن این جرم را از منظر حقوقی بررسی نماییم. در مطالعه جرم‌شناختی جرم سازمان‌یافته، ابتدائاً به بررسی ماهیت این جرم از منظر جرم‌شناسان می‌پردازیم و در ضمن بررسی ماهیت، به ویژگی‌ها، اهداف و آثار این جرم می‌پردازیم. سرانجام در مبحث دوم این فصل، انواع جرایم سازمان‌یافته را از منظر جرم‌شناسی به صورت خاص مطالعه خواهیم کرد.

مبحث اول: ماهیت جرم سازمان‌یافته

در بررسی ماهیت یک پدیده مجرمانه لازم است در آغاز مفهوم آن جرم مطالعه شود و پس از آن ویژگی‌ها، اهداف و آثار آن جرم بررسی شوند. در ادامه، نخست مفهوم جرم سازمان‌یافته و سپس ویژگی‌های جرم سازمان‌یافته و سرانجام اهداف و آثار این جرم بررسی خواهند شد.

گفتار اول: مفهوم جرم سازمان‌یافته در مطالعات جرم‌شناختی

برای شناخت آثار و احکام هر پدیده‌ای لازم است ابتدا مفهوم آن تبیین و موضوع آن متّح شود تا بتوان احکام مربوط به آن موضوع را بر آن بار کرد. از جمله پدیده‌هایی که در تبیین مفهوم آن، عبارت‌ها آنچنان مختلف و متفاوت‌اند که می‌توان اصطلاح «سهل‌ممتنع» را برای آن به کار برد، جرم سازمان‌یافته است. به سبب تنوع مظاهر این جرم از یک‌سو و تفاوت نگرش‌ها از سوی دیگر

و ویژگی‌ها و آثار مختلف و متنوع این جرم از سوی سوم، تبیین مفهوم آن به حدی پیچیدگی و اختلاف دارد که بسیاری از نویسندگان در آثار خود به نبودن اتفاق نظر در ارائه مفهومی واحد از آن اعتراف کرده‌اند.^۱

یکی از عوامل تنوع مفاهیم، نحوه نگرش به این جرم در علوم مختلف است. نگرش علم جرم‌شناسی — که به بررسی علمی عوامل ارتکاب جرم و نحوه مبارزه با آنها می‌پردازد —^۲ به این جرم، با نگرش علم حقوق جزا — که به دنبال برخورد جزایی با پدیده‌های مجرمانه است —، تفاوت درخور توجهی دارد. جرم‌شناسان در تبیین جرم سازمان‌یافته با ارائه تعریف، به دنبال بررسی ویژگی‌ها، اهداف و آثار مختلف این جرم هستند، در حالی که حقوق‌دانان کیفری همین که این جرم را با نظم عمومی و ارزش‌های درخور احترام در جامعه در تعارض ببینند، برای واکنش کیفری تدابیری می‌اندیشند. از این رو، نگرش جرم‌شناسان نگرش عینی و مبتنی بر واقعیات موجود (objective) است؛ در حالی که نگرش حقوق‌دانان کیفری در بیان موضوع، گرچه در مواردی عینی است، ولی در کل نگرشی ذهنی (subjective) است. یکی از وجوه اصلی تمایز میان جرم‌شناسی و حقوق کیفری در این است که حقوق کیفری نظام هنجاری است که اعلام می‌دارد: «آنچه باید باشد»، ولی جرم‌شناسی، علم تجربی است و «آنچه هست» را بررسی می‌کند.^۳ به سخن دیگر، روش بررسی در جرم‌شناسی روشی عینی و مبتنی بر علوم تجربی است در حالی که در حقوق کیفری روشی ذهنی و مبتنی بر تجزیه و تحلیل الفاظ قانون و امور اعتباری است.^۴ بر این اساس، در جرم‌شناسی، براساس آمار و مطالعات میدانی و مطالعات جامعه‌شناختی و دیگر علوم تجربی، به دنبال شناخت ماهیت فعل ناهنجار و آثار و عوامل آن هستند تا راه‌های صحیح مبارزه با آن را پیدا کنند؛ ولی در حقوق کیفری به دنبال تبیین اجزای تشکیل‌دهنده جرم ارتكابی‌اند تا واکنش اجتماعی و قانونی مناسب را تعیین کنند. در نتیجه عالم حقوق کیفری به دنبال تبیین آثار و ویژگی‌ها و عوامل ارتکاب جرم که در جرم‌شناسی مهم هستند، نیست. بر این اساس، جرم سازمان‌یافته در جرم‌شناسی لزوماً دارای مفهومی مترادف با مفهوم آن در حقوق جزا نیست،

1. Zeid, "Special Incrimination of Organized Crime", *International Review of Penal Law*, vol.69, no.1-2, p.516; Abadinsky, *Organized Crime*, Third (ed.), p.2; Fitzgerald, *Report of Commision Inquiry Pursuant to Orders in Council*, p.161.

۲. مظلومان، جرم‌شناسی، ص ۲۰-۲۹؛ دانش، مجرم کیست، جرم‌شناسی چیست؟، ص ۲۱؛ همچنین ر.ک: Mannheim, *Comparative Criminology*, Part One, pp.14-21.

۳. گسن، مقدمه‌ای بر جرم‌شناسی، ص ۱۶. ۴. کی‌نیا، مبانی جرم‌شناسی، ص ۱۶.

گرچه این مفاهیم از حیث ارکان جرم به همدیگر بسیار شبیه‌اند. براساس دو نگرش یادشده مفاهیم نیز به گونه‌ای متفاوت ظهور می‌کنند. افزون بر اینکه مفهوم جرم سازمان‌یافته و به تبع آن ساختار و دیگر ویژگی‌های آن در کشورهای مختلف متفاوت است.^۱

براساس تنوع مفاهیم، موضوع نیز متفاوت می‌شود. از آنجا که قلمرو جرم سازمان‌یافته بر مفهوم ارائه‌شده از آن مبتنی است، موضوع این جرم که در مظاهر و انواع آن تجلی پیدا می‌کند نیز تابع مفهوم بوده و هرچه مفهوم مطلق‌تر و قلمرو آن وسیع‌تر باشد، انواع بیشتری را مشمول جرم سازمان‌یافته و احکام آن می‌کند و متقابلاً هرچه مفهوم مقیدتر و قلمرو آن کمتر باشد، انواع کمتری را مشمول این جرم می‌سازد.

در تبیین مفهوم جرم سازمان‌یافته، عبارت‌های متفاوتی در نوشته‌های متخصصان جرم‌شناسی و حقوق جزا به کار رفته است. گرچه از حیث لغوی این جرم، فعل مجرمانه‌ای است که به‌طور سازمان‌یافته، با برنامه‌ریزی و نه ناگهانی و خودجوش صورت گرفته و از سوی بیش از یک نفر ارتکاب یابد،^۲ ولی در تبیین مفهوم اصطلاحی این جرم، به‌رغم آثار علمی درخور توجهی که در پنج دهه اخیر پیرامون آن نگاشته شده‌اند، وحدت نظر کمتری وجود دارد و حتی بسیاری از تعریف‌ها مبهم و گمراه‌کننده‌اند.

در حال حاضر بررسی علمی ماهیت جرم سازمان‌یافته هنوز دوران آغازین خود را سپری می‌کند، با اینکه این جرم عمری به درازای عمر بشر دارد،^۳ و به همین سبب هنوز به دست دادن یک مفهوم روشن و اجتماعی مشکل می‌نماید.

جرم سازمان‌یافته برخلاف بیشتر جرم‌ها قبل از اینکه از سوی حقوق‌دانان مطالعه شود و در قالب متون قانونی به وسیله قانونگذاران جرم‌انگاری شود، از سوی جرم‌شناسان و جامعه‌شناسان کیفری به عنوان یک انحراف اجتماعی - اقتصادی از آن بحث و بررسی می‌شود. پس از تحولات مختلف اجتماعی ناشی از پیشرفت علم و تکنولوژی و تبیین تهدیدهای جدی این جرم در جامعه که به همت جرم‌شناسان انجام گرفت، برای پیشگیری، پایش و سرکوب آن به وسیله ضمانت اجرای بین‌المللی، این جرم در سازمان‌های بین‌المللی و از جمله به‌طور خاص در

1. Von Lampe, *Understanding Organized Crime in Germany*, <http://www.people.freenet.de/Kvllampe/IALEtnr1.htm>, p.9.

2. Bassiouni, "Effective National and International Action Against Organized Crime and Terrorist Activities", *Emory International Law Review*, vol.4, Fall1990, p.18.

3. Voigot & Others, *Criminology and Justice*, p.436.

سازمان ملل متحد بررسی شد و در این خصوص قطعنامه‌های متعددی از سوی سازمان ملل متحد صادر شدند که در نهایت به تصویب کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جرایم سازمان‌یافته فراملی (۲۰۰۰م) معروف به کنوانسیون پالرمو انجامید. همزمان، یا در موارد متعددی پس از تصویب این کنوانسیون، از سوی حقوق‌دانان داخلی کشورها نیز این شکل از جرم به عنوان پدیده کیفری مستقل یا تشدیدکننده مجازات مورد توجه و مطالعه قرار گرفت و قانونگذاری‌های مختلفی در کشورهای مختلف برای مبارزه با این جرم انجام گرفت.

از سوی دیگر، جرم‌شناسان در مطالعه این جرم بیشتر به ماهیت گروه‌های مجرمانه‌ای توجه داشته‌اند که برای رسیدن به اهداف خویش چنین جرم‌هایی را طراحی و اجرا می‌کنند و به ماهیت خود جرم توجه کمتری داشته‌اند،^۱ برخلاف حقوق‌دانان که توجه خود را به ماهیت جرم معطوف داشته و معتقدند مبارزه حقوقی با این جرم در صورتی مقدور است که بر عناصر تشکیل‌دهنده آن توجه شود.^۲ در این خصوص در فصل بعد بحث خواهد شد. بدین‌سان لازم است نخست مفهوم این جرم از دیدگاه جرم‌شناختی مطالعه شود.

از حیث مفهومی، در منابع مختلف مربوط به علم جرم‌شناسی، در تبیین «جرم سازمان‌یافته» از دیدگاه‌های مختلفی به این شکل از جرم نگریسته شده است. گروهی از نویسندگان این جرم را با انواع خاصی از فعالیت‌های مجرمانه، یعنی تهیه و ارائه کالاها و خدمات غیر قانونی از سوی سازمان مجرمانه، معادل می‌دانند.^۳ شمار دیگری بر ساختار سازمانی گروه‌های مجرمانه متمرکز می‌شوند. صرف نظر از اینکه جرم ارتكابی از سوی این گروه‌ها بدون قربانی یا همراه با قربانی باشد.^۴ گروهی دیگر، جرم سازمان‌یافته را از منظر شرایط اجتماعی مورد توجه و مطالعه قرار

1. Ibid, p.434.

2. Bassiouni, "Effective National and International Action Against Organized Crime and Terrorist Activities", *Emory International Law Review*, p.15.

3. Cressy, *Theft of Nation-The Structure and Operations of Organized Crime in America*, p.72.

4. Kenney & Finckenaver, *Organized Crime in America*, p.3; Lyman & Potter, *Organized Crime*, p.7.

گروهی از نویسندگان جرایم را به دو دسته جرایم با قربانی و جرایم بدون قربانی تقسیم می‌کنند. در نظر آنها جرایم با قربانی به جرایمی اطلاق می‌شود که زیان‌دیده از جرم کاملاً مشخص است و او کسی است که ناخواسته و بدون رضایت و اختیار جرم نسبت به او واقع شده و در نتیجه قربانی جرم شده است. جرایم علیه تمامیت جسمانی و بسیاری از جرایم علیه اموال از مصداق‌های این جرم‌اند. اما جرایم بدون قربانی جرایمی هستند که قربانی جرم یا وجود ندارد، یا قربانی واقعی، خود از روی اختیار و آگاهی خویش را قربانی کرده و در واقع در ارتكاب جرم علیه خویش سهمیم بوده، یا خود نیز منفعتی از قربانی شدن به

می‌دهند که در آن تشکیلات قانونی و غیر قانونی، بدون توجه به اندازه و کیفیت جرم‌های ارتكابی، اجزای مکمل یک سیستم سیاسی - اجتماعی فاسد هستند.^۱ در عین حال، شمار بسیاری معتقدند همه این ویژگی‌ها تا حدی درست و مطابق با واقع‌اند و می‌توان آنها را با هم ترکیب کرد و تعریفی ساده و جامع به دست داد.

بنابراین، در تعریف جرم سازمان‌یافته ابتدا بر نظر برخی جرم‌شناسان و سپس بر تعریف‌های مطرح‌شده از سوی برخی سازمان‌های بین‌المللی توجه می‌کنیم:

۱-۱-۱-۱. دیدگاه جرم‌شناسان

جرم‌شناسان تعریف‌های بسیاری پیرامون جرم سازمان‌یافته مطرح کرده‌اند که به علل مختلف تفاوت‌های درخور توجهی میان آنها وجود دارند. در مجموع، در بررسی آثار جرم‌شناسان، گروهی، جرم سازمان‌یافته را بر فعالیت مجرمانه خاص و دسته‌ای دیگر آن را بر گروه مجرمانه خاص، اطلاق کرده‌اند که به بررسی این دو دیدگاه می‌پردازیم:

۱-۱-۱-۱-۱. فعالیت مجرمانه

در یکی از کوتاه‌ترین تعریف‌ها، جرم سازمان‌یافته از نگاه کرسی، جرم‌شناس آمریکایی عبارت است از: فعالیت مجرمانه مستمری که با هماهنگی انجام گیرد.^۲ این تعریف جرم‌شناسانه که بیشتر به تعریف لغوی این جرم شباهت دارد، مستلزم این است که همه جرایمی که در آنها به نوعی هماهنگی وجود داشته و به گونه‌ای مستمر انجام می‌شوند، صرف نظر از هدف ارتكاب و مرتکبان این جرایم، جرم سازمان‌یافته تلقی شوند. چنین گستردگی‌ای را جرم‌شناسان در تعریف جرم سازمان‌یافته غالباً نمی‌پذیرند. به همین دلیل ارائه‌دهنده تعریف یادشده با توضیحاتی آن را اصلاح کرده و در تعریفی دیگر می‌گوید: «جرم سازمان‌یافته تقسیم کار ثابتی

دست می‌آورد به گونه‌ای که اطلاق قربانی بر وی مشکل می‌نماید. قمار، ارتشای داوطلبانه، خریداری مواد مخدر و روسپی‌گری از مصداق‌های نوع اخیر به شمار می‌روند (نجفی ابرندآبادی و هاشم‌بیگی، دانشنامه جرم‌شناسی، ص ۳۴۵).

1. Ianni, *Black Mafia, Ethnic Successor in Organized Crime*, p.14; Von Lampe, "The Nicotine Racket", *Trafficking in Untaxed Cigarettes: A Case Study of Organized Crime in Germany*, <http://www.people.freenet.de/kvtompe/zipht.r.I.htm>, p.1.

2. Cressy, *Theft of Nation-The Structure and Operations of Organized Crime in America*, p.304.

است که برای ارتکاب جرم در نظر گرفته می‌شود.^۱ اگرچه این تعریف به نوعی بر سازمان‌دهی دقیق اعضای گروه مجرمانه در ارتکاب جرم دلالت دارد، ولی هدف از ارتکاب جرم را مشخص نکرده و در نتیجه همه انواع جرایم را شامل می‌شود.

از سوی دیگر میان گروه‌های کوچک مجرمانه و گروه‌های بزرگ مجرمانه نیز تفاوت قائل نشده است؛ از این رو، خود پس از عبارتی به این ضعف اشاره کرده، می‌گوید: «تنها گروه‌های مجرمانه بزرگ همچون کارتل‌ها و کنفدراسیون‌هایی چون کوسا نوسترا^۲ هستند که می‌توان معنای سنتی جرم سازمان‌یافته را بر فعالیت‌های آنها اطلاق کرد و فعالیت‌های آنان را کنترل نمود».^۳ سپس ایشان ویژگی‌های هشت‌گانه‌ای را برای سازمان‌های مجرمانه بزرگ مشمول تعریف جرم سازمان‌یافته بیان می‌کند و در نهایت، از آنجا که به هر حال فعالیت‌های گروه‌های مجرمانه کوچک هم به سبب سازمان‌یافتگی جرمشان، مشمول جرم سازمان‌یافته می‌شود، وی جرم سازمان‌یافته را این‌گونه تعریف می‌کند: «هر جرمی که به وسیله شخصی صورت گیرد که در تقسیم کار مشخصی وظیفه و سمت خاصی را برای ارتکاب جرم داراست...»^۴ این تعریف نیز نمی‌تواند تعریف جامعی باشد؛ زیرا هدف از ارتکاب جرم که کسب قدرت و منافع مالی است و شرط استمرار فعالیت‌های مجرمانه و بالأخره ماهیت جرم در تعریف مشخص نشده است و در نتیجه شامل همه جرایم شدید و خفیف می‌شود. در حالی که جرم سازمان‌یافته تنها بر جرایم شدیدی اطلاق می‌شود که ویژگی‌های خاص سازمان‌یافتگی را که در آینده به آنها اشاره می‌شود، داشته باشد.

در تعریفی دیگر که از سوی آلبینی مطرح شده است، وی با ذکر این مطلب که «سازمان» جزء مهم جرم سازمان‌یافته است و «قصد سازمان‌دهی» نیز در تحقق ماهیت جرم سازمان‌یافته تعیین‌کننده است، به گونه‌ای که صرف اجتماع چند نفر برای ارتکاب یک جرم در حضور

۱. نجفی ابرندآبادی و هاشم‌بیگی، دانشنامه جرم‌شناسی، ص ۳۱۴.

"Organized Crime is an Established Division of Labour Designated for the Commission of Crime".

"division of labour" (تقسیم کار)، برنامه تولیدی است که بر طبق آن هر یک از کارگران به ترتیب به یکی از اعمال متعددی که تولید کالا دربر دارد اقدام می‌کند تا کالای مورد بحث تکمیل گردد.

منوچهر، فرهنگ بزرگ علوم اقتصادی، ج ۱، ص ۵۶۹.

2. Cosa Nostra

3. Cressy, *Theft of Nation-The Structure and Operations of Organized Crime in America*, p.306.

4. Ibid. p.319: "Any Crime Committed by a Person Occupying in an Established Division of Labour, A Position Designated for the Commission of Crime..."

همدیگر موجب تحقق فعل سازمان‌یافته نمی‌شود و نیاز به قصد سازمان‌دهی دارد، این جرم را این‌گونه تعریف کرده است: «جرم سازمان‌یافته، فعالیت مجرمانه‌ای است که توسط دو یا چند متخصص یا غیر متخصص صورت می‌گیرد که از موقعیت سازمانی خاصی با نوعی از مدیریت برخوردار بوده و روش‌های خاصی از فعالیت را به کار می‌گیرند که در آن هدف نهایی سازمان در فعالیت‌های هر گروه خاصی یافت می‌شود».^۱

در توجیه این تعریف وی معتقد است تعریف او دارای آنچنان وسعتی است که همه مظاهر جرم سازمان‌یافته را شامل می‌شود و براساس این تعریف می‌توان هر یک از این مظاهر را تحلیل و بررسی کرد.

بر این اساس، این تعریف نیز همانند تعریف‌های گذشته، جرم سازمان‌یافته می‌تواند شامل هر نوع فعالیت اقتصادی و غیر اقتصادی مجرمانه باشد که در آن نوعی از سازمان‌یافتگی وجود دارد، در حالی که در بیشتر تعریف‌های جرم‌شناسان و ویژگی‌های مطرح‌شده از ناحیه آنان، مرتکبان جرم سازمان‌یافته، تنها به دنبال کسب منافع مادی و قدرت هستند و جرایمی که با اهداف دیگری ارتکاب می‌یابند مشمول جرم سازمان‌یافته نیستند.

در تعریف دیگر نیز بر همکاری افراد یا گروه‌ها برای ارتکاب جرم، صرف نظر از ماهیت خود جرم، توجه شده است: «جرم سازمان‌یافته بر جرمی اطلاق می‌شود که دربردارنده همکاری اشخاص یا گروه‌های متعددی برای اجرای موفقیت‌آمیز آن است».^۲ در این تعریف نیز این جرم می‌تواند شامل هر نوع فعالیت اقتصادی و غیر اقتصادی مجرمانه باشد که با سازمان‌یافتگی توأم است.

در حالی که تعریف‌های یادشده نسبت به هدف از جرم، اطلاق دارند، در دسته‌ای دیگر از تعریف‌ها با تأکید بر فعالیت مجرمانه، هدف از ارتکاب جرم سازمان‌یافته به دست آوردن سودهای مادی و مالی و کسب قدرت و نفوذ در بازار معرفی شده است. به بعضی از این تعریف‌ها اشاره می‌شود:

یکی از تعریف‌هایی که گوینده‌اش آن را مورد اتفاق همه جرم‌شناسان می‌داند، این است که: «جرم سازمان‌یافته اقدام مجرمانه مستمری است که برای کسب سود و منفعت از طریق انجام

1. Albini, *The American Matia: Genesis of a Legend*, pp.35-38.

2. Hindesmith, "Organized Crime", *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, no.217, p.119.

فعالیت‌های غیر قانونی مورد نیاز مردم انجام می‌شود.^۱ اشکال اساسی وارد بر این تعریف، دلالت نداشتن آن بر ارتکاب این جرایم از سوی مجرمان متعدد و به صورت سازمان یافته است در حالی که تعدد مرتکبان و تبانی میان آنان و ایفای نقش خاص از طرف هر یک از آنان از عناصر اساسی جرم سازمان یافته است.

در تعریفی دیگر آمده است: «جرم سازمان یافته عبارت است از یک سلسله معاملات غیر قانونی که از سوی مجرمان متعدد... برای یک دوره مستمر صورت می‌گیرد و هدف از این معاملات کسب امتیازهای اقتصادی و قدرت سیاسی — در صورتی که برای کسب قدرت اقتصادی لازم باشد — است».^۲

در این تعریف کسب منافع به عنوان هدف اصلی و کسب قدرت سیاسی به عنوان هدف ابزاری مورد توجه قرار گرفته است. به نظر می‌رسد این تعریف یکی از مناسب‌ترین تعریف‌ها درباره جرم سازمان یافته است؛ زیرا افزون بر ذکر ویژگی‌های اساسی جرم، از جمله تعدد مجرمان که دلالت بر تبانی و برنامه‌ریزی می‌کند، و هدف کسب منافع اقتصادی، به یکی از مهم‌ترین اهداف مرتکبان این جرم، یعنی کسب قدرت سیاسی به عنوان ابزاری برای به دست آوردن قدرت اقتصادی نیز اشاره شده است.

سرانجام در یکی از تعریف‌های روشن، یکی از جرم‌شناسان پس از بررسی و نقد تعریف‌های مختلف از جرم سازمان یافته، آن را به شرح ذیل چنین بیان می‌دارد: «جرم سازمان یافته اقدامی غیر ایدئولوژیک است که از سوی گروهی از افراد انجام می‌شود که تعامل اجتماعی نزدیک به هم داشته و بر یک مبنای سلسله‌مراتبی با دست کم سه سطح (طبقه) سازمان‌دهی می‌شود و هدف آنان به دست آوردن منفعت و قدرت است که با انجام فعالیت‌های قانونی و غیر قانونی صورت می‌گیرد».^۳

منظور از «غیر ایدئولوژیک» در تعریف یادشده این است که در ارتکاب جرم سازمان یافته انگیزه‌های مذهبی و سیاسی براندازی دخیل نبوده و تنها کسب منفعت و قدرت است که موجب جمع شدن مجرمان برای ارتکاب جرم می‌شود. از سوی دیگر، در تعریف یادشده گروه جرم سازمان یافته، گروهی متشکل و منظم و مبتنی بر سلسله‌مراتب با دست کم سه سطح یا طبقه شمرده

1. Albanese, *Organized Crime in America*, p.5.

2. Rhodes, *Organized Crime: Crime Control vs. CMI Liberties*, p.4.

3. Abadinsky, *Organized Crime*, p.5.